

2. Гетьман В. І. Екотуризм на територіях та об'єктах природно-заповідного фонду / В. І. Гетьман // Екотуризм і сталий розвиток у Карпатах : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Рахів, 10–12 жовт. 2007 р.) / ред. кол. : Гамор Ф. Д. (відп. ред.) та ін. – Рахів, 2007. – С. 54–63.
3. Дмитрук О. Ю. Екотуризм : навч. посіб. / О. Ю. Дмитрук, С. В., Дмитрук. – К. : Альтерпрес, 2009. – 358 с.
4. Доповідь про стан навколишнього природного середовища в Рівненській області у 2013 році [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ecorivne.gov.ua/tmp/dopovid_2013.pdf
5. Екологічний паспорт Волинської області за даними на 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.menr.gov.ua/protection/protection1/volynska>
6. Любіцева О. О. Туристичні ресурси України : навч. посіб. / О. О. Любіцева, Є. В. Панкова, В. І. Стафійчук. – К. : Альтерпрес, 2007. – 369 с.
7. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України / В. І. Мацола. – Львів : Ін-т регіональних дослідж. НАН України, 1997. – 259 с.
8. Про Загальнодержавну програму розвитку заповідної справи на період до 2020 року : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.wildnet.ru/images/stories/bibl/Prog_PZF_v15.doc
9. Про затвердження Положення про рекреаційну діяльність у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду України : Наказ, Положення [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0679-09>
10. Про природно-заповідний фонд України: за станом на 09.05.2015 / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2456-12>
11. Царик Л. П. Природозаповідання і рекреація / Л. П. Царик // Наукові записки ТДПУ. – Серія : Географія. – Тернопіль : Вид. від. ТДПУ, 2001. – № 2. – С. 103–108.

Безсмертнюк Тарас, Мельничук Михаил. Памятники природы как составляющая естественно-антропогенных рекреационно-туристских ресурсов Северо-Западного региона Украины. Исследованы памятники природы Северо-Западного региона Украины как весомые составляющие природно-антропогенных и рекреационно-туристских ресурсов региона. Проанализировано распределение памятников природы исследуемой территории по основным их видам: комплексные, ботанические, зоологические, гидрологические, геологические и др. Выявлены территориальные различия в распределении памятников природы местного и общегосударственного значений Северо-Западного региона Украины. Выделено пять групп районов по уровню обеспеченности памятниками природы. Определены перспективы туристско-рекреационного использования памятников природы исследуемой территории в развитии познавательного, зеленого и экологического направлений развития туризма.

Ключевые слова: памятник природы, природно-антропогенные рекреационно-туристские ресурсы, рекреация, познавательная рекреация, Северо-Западный регион Украины.

Bezsmertnyuk Taras, Melniychuk Michael. Natural Monuments as Part of Natural and Man-Made Recreational and Tourist Resources of the North-Western Ukraine. Natural monuments of Northwest region of Ukraine as important components of natural and anthropogenic and recreational and tourist resources of the region are analyzed. The distribution of natural sites of the studied area by main type: integrated, botanical, zoological, hydrological, geological and so on is studied. Regional differences in the distribution of natural monuments of local and national importance of the North-Western region of Ukraine are discovered. Areas of five groups in terms of availability of natural monuments are analyzed. Prospects of tourism and recreational use of natural sites in the studied area for cognitive, green and ecological tourism development are investigated.

Key words: natural monument, natural and man-made recreational and tourist resources, recreation, cognitive recreation, the North-West region of Ukraine.

Стаття надійшла до редколегії
24.12.2015 р.

УДК 911.3.

Марина Руднєва

Виноградарство, виноробство та винний туризм в Індії

Досліджено особливості розвитку виноградарства та виноробства в Індії. Окреслено географічну структуру та виявлено специфіку регіонів і субрегіонів країни у функціонуванні виноградарства та виноробства. Проаналізовано

© Руднєва М., 2015

динаміку виробництва винограду й виноробної продукції, порівняно з іншими галузями АПК країни. Розкрито основні закономірності та відмінності в територіальному розвитку виноробної галузі Індії. Розглянуто перспективи розвитку винного туризму в країні. Виділено основні проблеми та вивчено перспективи винного туризму досліджуваного регіону.

Ключові слова: виноградарство, виноробство, винний туризм, Індія, виноробні регіони.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасному глобалізованому світі європейські стандарти та цінності дедалі інтенсивніше поширюються в країнах, що розвиваються. Ми можемо спостерігати ці процеси на прикладі Індії, а саме в галузях виноградарства та виноробства. В останні десятиріччя, після приєднання країни до Міжнародної організації виноградарства й вина – OIV (International Organization of Vine and Wine) та бурхливого розвитку міжнародного туризму, дедалі більшої популярності набуває вирощування винограду, виробництва вина, інтенсифікується експорт індійської продукції виноробства та імпорту аналогічної продукції європейських держав.

До сьогодні дослідження цього питання залишаються не систематичними й мають переважно оглядовий чи рекламний характер. Більшість науковців розглядають окремі економічні, маркетингові, сільськогосподарські аспекти індійського виноробства. Більшість публікацій належать індійським ученим і сомельє: Р. Прабуддха, С. Човдхурі та Р. Саманту.

Мета статті – висвітлення сучасного стану індійського виноградарства та виноробства, а також винного туризму. Для її досягнення поставлено такі **завдання**: розглянути історію виноградарства та виноробства Індії; виявити стимуляційні та стримувальні умови та фактори розвитку галузі; проаналізувати сучасний стан вирощування винограду, виробництва вина, експорту й імпорту виноробної продукції; виявити сучасну територіальну структуру галузі та розглянути провідні підприємства; розкрити проблеми й перспективи сучасного індійського виноробства.

Аналіз досліджень цієї проблеми. Питаннями розвитку винного туризму займається багато науковців, наприклад таких, як С. Іванов, Д. Басюк, К. Бадещенкова, В. Матвеев, Т. Божук, В. Прокопчук, О. Стельмах, О. Агеєнко, К. Коваленко, О. Михайлюк, О. Петрусенко та ін., які досліджують різноманітні аспекти розвитку винного туризму в Україні й за її межами. Наявні наукові публікації Д. Баглей, О. Мотузенко, В. Патійчук та інших учених, які стосуються розвитку винного туризму у Франції, Італії та Іспанії й інших країнах Європи, проте ґрунтовних праць щодо розвитку винного туризму в Індії практично не існує, що й зумовило вибір тематики цієї наукової статті.

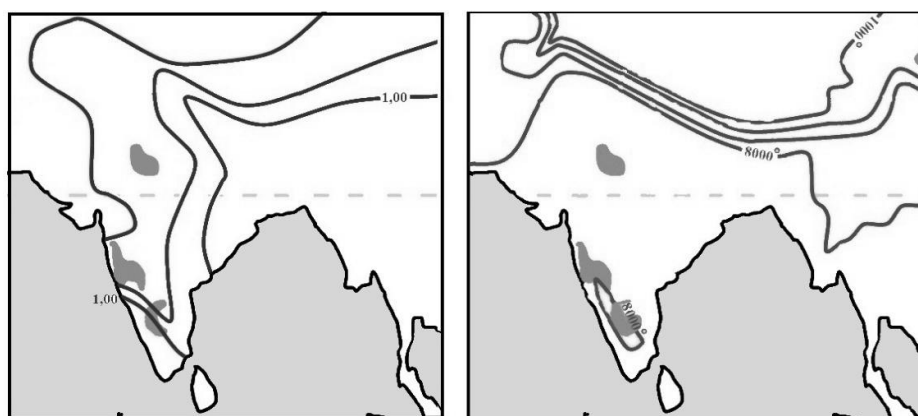
Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Виноградарство та виноробство в Індії – відносно новий напрям як у виробництві, так і в культурі споживання напоїв. Згадки про вино на території сучасної Індії можна датувати третім тисячоліттям до н. е., тобто приблизним часом появи епосу «Махабхарата». Термін «вино» вживається тут всього двічі [5]. У «Бхагавадгіті» (частина шостої книги «Махабхарати», дата написання варіюється від III тис. до н. е. до I–II ст. н. е.) вино згадується тричі, у негативному контексті, як погана звичка, що суперечить принципам Вед [3]. У «Рамаїні» (IV ст. до н. е. – II ст. н. е.) слово «вино» трапляється вже вісім разів (на 24 000 віршів) [6]. Для порівняння: у Біблії власне слово «вино» згадується 204 рази та ще 237 разів – інші слова, що пов'язані з вирощуванням винограду, виробництвом і вживанням вина (виноградник, винороб, виноградна лоза, виночерпій та ін.) [2].

Порівнюючи з європейськими й близькосхідними цивілізаційними осередками, зокрема Давньою Грецією та Римом, де виноробство й споживання вина було невід'ємною частиною повсякденного життя, можна констатувати, що для Індії ця культура не є традиційною. Значного поширення виноградарство набуває в період імперії Великих моголів (XIV–XVI ст.), проте кінцевим продуктом найчастіше виступав саме виноград, а не напої з нього [11].

У середині XIX ст. уряд Британської Індії став приділяти чималу увагу розвитку виноградарства та виноробства. На відміну від інших колоніальних імперій, зокрема Франції, Німеччини, Іспанії чи Португалії, Великобританія не мала територій, придатних для вирощування винограду в промислових масштабах ні в метрополії, ні в більшості колоніальних володінь. Природні умови Індії, незважаючи на значну територію країни, не можна назвати оптимальними в жодному зі штатів. Проте перспективними визнано Південь і Захід країни. У цих районах закладено перші виноградники.

На сьогодні основні масиви з вирощування технічних сортів винограду в Північній півкулі зосереджено між 30–50° північної широти. Індія займає територію на північ від екватора й простягнулася від 6°44' пн. ш. до 35°30' пн. ш. Тобто Північ країни лежить у класичних «винних широтах» Північної

півкулі. Проте саме тут гірські хребти Гімалаїв обумовлюють значні висоти та низькі температури. Придатними для виноградарства можна вважати передгір'я Гімалаїв, зокрема на території штату Джамму й Кашмір. Традиційно зони промислового вирощування винограду обмежені нижніми межами середньодобових температур: $+15^{\circ}\text{C}$ – у період цвітіння (початок червня), $+20^{\circ}\text{C}$ – у період росту ягід (червень–липень), $+14^{\circ}\text{C}$ – для дозрівання врожаю (серпень–вересень). Необхідна умова для сприятливого вегетаційного періоду – тривалість до 180 безморозних днів [7]. Уся рівнинна територія країни – безморозна зона. Середньодобові температури січня становлять від $+15^{\circ}\text{C}$ на півночі до $+27^{\circ}\text{C}$ на півдні, червня – відповідно, $+28$ – 30°C [1]. Простежено суттєве перевищення температурних норм. Така сама ситуація типова й для країн Південної Америки, що не заважає успішному розвитку виноградарства та виноробства (рис. 1). Суми активних температур за вегетаційний період для дуже ранніх сортів повинні становити 2100 – 2300°C , ранніх – 2400 – 2500°C , середніх – 2600 – 2800°C і пізніх – 2900 – 3300°C [7]. Уся територія Індії розміщена в межах ізотерми 8000°C [1].

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

- 0,33 — - Ізолнії коефіцієнтів зволоження; — 4000° — - Ізолнії сум активних температур;
- - Території розвинутого виноградарства;

Рис. 1. Агрокліматичні умови Індії

Виноград вважається засуhostійкою рослиною. Для вирощування столового винограду та технічних сортів достатньої якості потрібна річна кількість опадів 300 – 600 мм. Оптимальний коефіцієнт зволоження для промислового виноградарства $0,55$ – $1,0$ [7]. Саме коефіцієнт зволоження $1,0$ – типовий майже для всієї території країни [1]. Проте для Індії цей кліматичний показник не є вагомим. У країні виражений жаркий і вологий мусонний сезон (травень–жовтень), коли випадає до 80% річної норми опадів. Із березня ж по травень настає дуже жаркий і посушливий сезон. Такі диспропорції в розподілі вологи майже унеможливають виноградарство без застосування комплексу зрошувально-осушувальних заходів. На деяких виноградниках у сухий сезон проводять до 30 – 50 поливів. У період мусонів відводять воду через мережу спеціальних каналів та накривають виноградні кущі. Столовий виноград вирощують по всій території країни, проте технічні сорти – лише в деяких районах, переважно на висотах 200 – 800 м.

Саме на території Індії можливе отримання врожаю винограду від двох до п'яти разів на рік і рекордна врожайність – до 850 ц/га [11]. У середньому у світі такі сорти, як Каберне, мають середню врожайність 90 – 100 ц/га, Рислінг і Шардоне – 100 – 120 ц/га. Місцеві вірменські сорти винограду можуть давати максимальну врожайність – 140 ц/га, тобто майже в шість разів менше, ніж індійські врожаї. Звичайно, така продуктивність і фактично безперервний вегетаційний період скорочують життя винограднику до 10 – 15 років. Європейські виноградники, для порівняння, у середньому живуть 50 – 80 років. Оскільки для плодоношення обов'язково потрібен період спокою, індійські виноградарі винайшли спосіб «примусового спокою». У кінці вересня – на початку жовтня на кущах обривають усе листя й прикопують лозу. У кінці листопада лозу відкопують та обрізають [9]. Найстрашніший шкідник виноградників усього світу – філоксера – на сьогодні в Індії не зафіксований. Проте саме вона знищила

більшість виноградних насаджень, закладених британцями в 1890 р. Унаслідок спеки й високої вологості наявна низка інших захворювань, зокрема грибкових. Антракноз найчастіше вражає куці в червні–липні та жовтні–листопаді, мілдью та оїдіум – із червня по вересень. Для боротьби з цими хворобами, виноградники часто обприскують, особливо в період дощів.

Небезпечними шкідниками для винограду є хрущі, виноградний тріпе, павутинний кліщ і виноградна цикада. Для боротьби з ними використовують переважно натуральні засоби на основі червоного перцю чилі [11].

Індійські сорти винограду, завезені з інших країн, – це переважно безкісточковий сорт Томсон зі США. Спеціально виведених місцевих сортів дуже мало, що негативно відображається на якості врожаю. Серед великого різноманіття столових сортів, винних і винно-столових лише декілька мають промислове й комерційне значення. Серед них – Анабе-Шахі (93 % площі), Бангалуру Блу, вищезгаданий Томпсон безкісточковий, Гулабі, Перлет [9; 11]. Усі сорти уражаються грибковими хворобами, погано транспортуються та зберігаються. Вноситься велика кількість мінеральних добрив. Органічних – до 40 т/га, мінеральних – 1–1,5 т/га [10]. Технічні сорти займають дуже незначні площі. Передусім, це пов'язано з відсутністю традиції споживання спиртних напоїв, зокрема вина. Також тривалий час у більшості штатів Індії існувала повна заборона на продаж алкогольних напоїв. У 1947 р., зі здобуттям незалежності, в Індії прийнято нову Конституцію. Згідно з її 47 статтею, повністю заборонено споживання будь-якого алкоголю в країні. Більшість правих лідерів руху за незалежність, у тому числі й Махатма Ганді, зовсім не вживали спиртного. Це рішення підтримало багато релігійних течій. Станом на 2015 р. алкоголь повністю заборонено лише в штатах Гуджарат і Біхар, на Сході країни (рис. 2).

Рис. 2. Території Індії, де офіційно заборонено продаж алкоголю

Ще однією складністю є відсутність правил поєднання індійської кухні з винами. Зокрема, немає послідовності подачі страв, велика кількість спецій та ін. Найчастіше з індійськими стравами подають дуже солодкі вина. Проте європейські експерти й сомельє провели низку експериментів і вважають цілком підходящим сортом вина для поєднання з прянощами та спеціями – австрійський «Грюнер Вельтлінер», французький «Віоньє», а також деякі австралійські сорти [11]. Найбільш поєднувані з карі – італійський сорт «Барбера» й французький та новозеландський Піно Нуар. До прямих м'ясних страв, що поширені на півночі, у мусульманській Індії, найкраще підходять австралійські «Каберне» та «Шираз» [4, 63].

У зв'язку з викладеним розвиток виноробства відбувався дуже повільно. Крім того, необхідність довгострокових інвестицій також стримувала розвиток галузі. На сьогодні більшість винограду спрямовано на переробку на ізюм і консерви.

Виноробство Індії – це насамперед приватний сектор, невеликі сімейні підприємства. Проте експерти вважають, що потенціал росту дуже великий, що привертає увагу інвесторів і зарубіжних компаній. Індійський ринок вина є малоспоживчим і розповсюджується переважно місцевими компаніями. Індійський споживач також «складний», оскільки наявні вікові (до 25 років) та релігійні обмеження на продаж і вживання алкоголю. Низький середній дохід та відсутність історичних традицій споживання напою істотно обмежують ріст ринку. Утім, урахувавши, що населення Індії – 1,252 млрд

осіб, то навіть невеликий відсоток людей, котрі прагнуть зближення із західними традиціями й можуть собі це дозволити, – у середньому становить 24 млн.

Середнє споживання вина в країні за рік – 3 л на людину. Аналогічний показник для Франції – 7,6 л [8]. Площа виноградників у країні – понад 12 тис. га. Валовий збір винограду – 2370 тис. ц. Щороку кількість урожаю стабільно зростає як у натуральних, так і в грошових показниках (рис. 3). Значний спад виробництва винограду у 2010 пояснюється несприятливими погодними умовами (дуже затяжний мусон) та зниженням цін на продукцію.

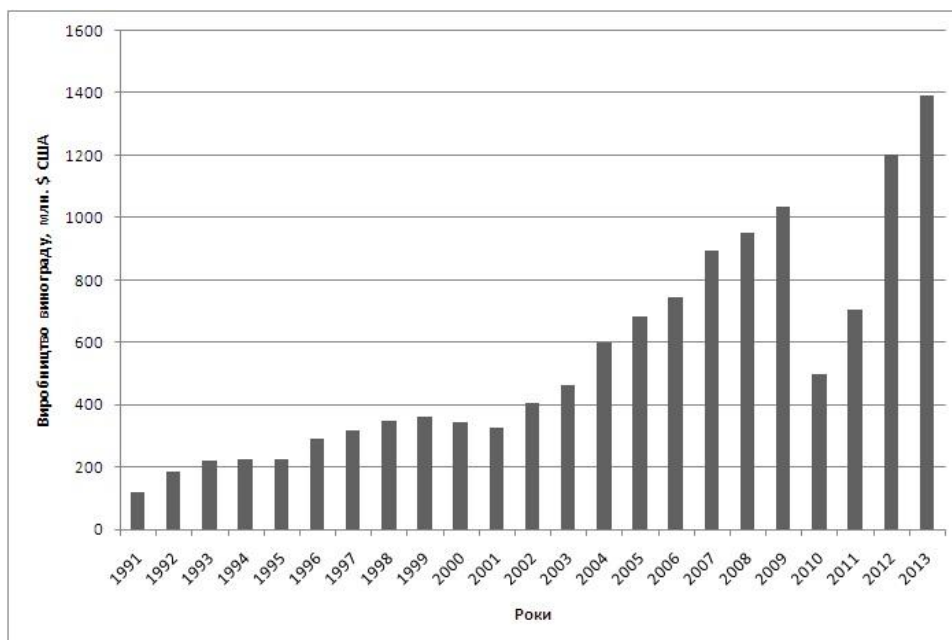

Рис. 3. Динаміка виробництва продукції виноградарства в 1991–2013 рр. у грошових показниках

Якщо порівнювати вирощування винограду з іншими фруктами, зокрема результати реалізації врожаю в грошових показниках, то виноградарство демонструє стабільне зростання тренду, за винятком уже згаданого спаду у 2010 р. (рис. 4).

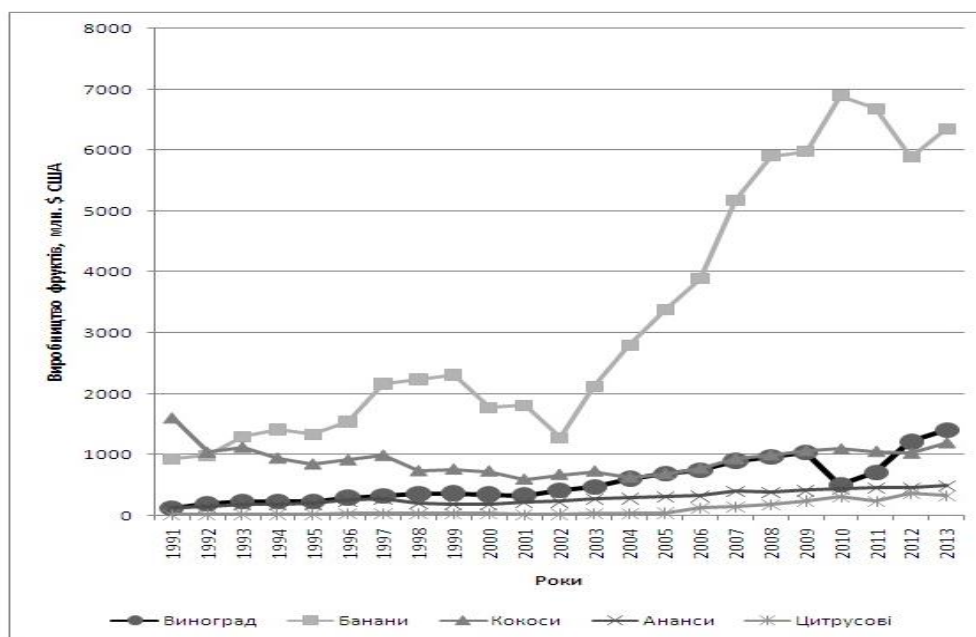

Рис. 4. Динаміка виробництва винограду та інших фруктів, 1991–2013 рр. у грошових показниках

Виробництво інших фруктів, окрім кокосів, також має позитивну динаміку в країні. Як уже зазначалося, індійський виноград, на відміну, наприклад, від бананів чи ананасів, майже не транспортабельний на великі відстані. Тому про вихід продукції виноградарства на міжнародні ринки говорити не доводиться. Технічні сорти переробляються на місцях, переважно в штаті Махараштра [12].

Експорт виноробної продукції також демонструє загальну тенденцію до зростання, як у натуральних, так і в грошових показниках (рис. 5). Хоча ці дані залишаються досить нестабільними, що пов'язано передусім з кон'юнктурою світового винного ринку, складнощами з сертифікацією якості та низкою інших причин, імпорту вина зростає більш стрімко, особливо в грошових показниках (рис. 6). Це, насамперед, зумовлено зростанням споживання як серед місцевого населення, так і серед туристів. На сьогодні в країні немає законодавчих актів, що регулюють виноробство. Проте при Міністерстві харчової промисловості, сформовано «Індійську раду обробки винограду» (IGPB). Основні цілі ради – підвищення якості продукції, контроль виробництва та маркетингової політики.

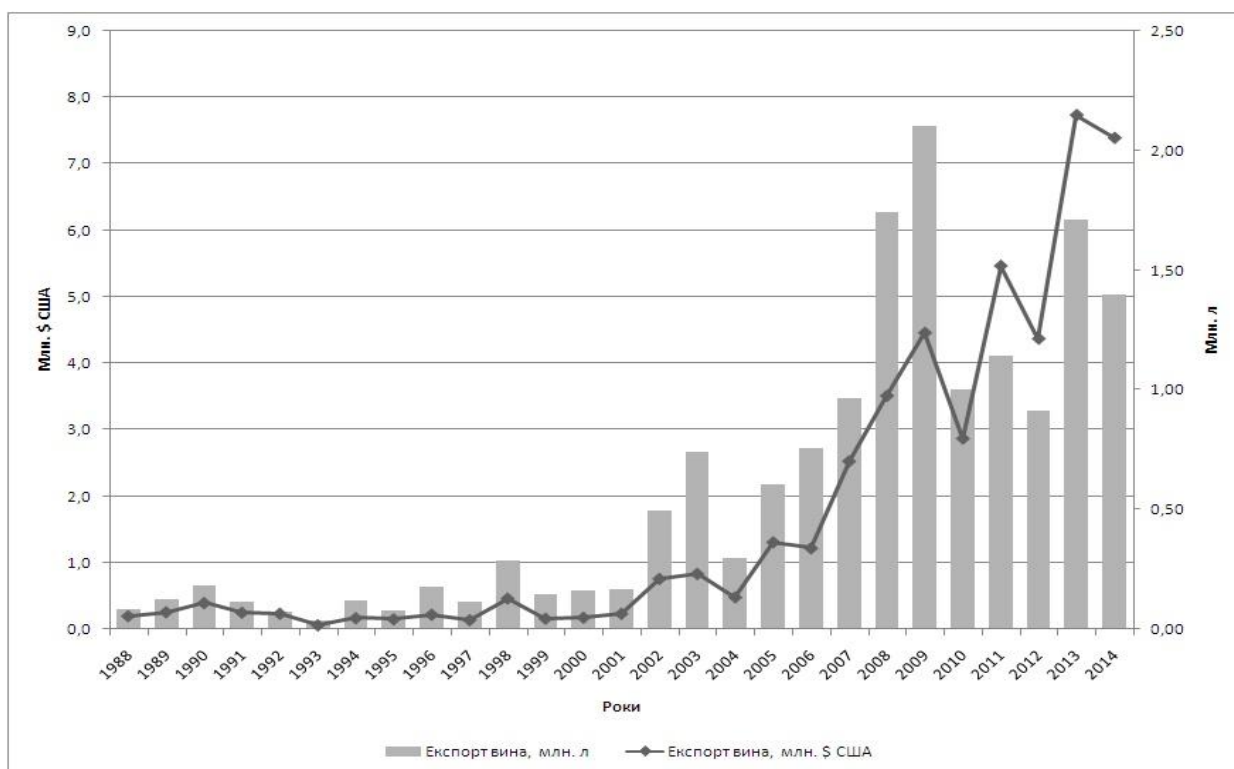

Рис. 5. Динаміка експорту виноробної продукції Індії в 1988–2014 рр. у натуральних та грошових показниках

Відповідно до природних особливостей територій можна виокремити дві зони виноградарства – Північну й Південну. Перша охоплює штати Пенджаб, Делі, Хар'яна, частково – штати Уттар-Прадеш, Хімчал-Прадеш, Раджастан, Джамму й Кашмір і є зоною виноградарства, що розвивається. Клімат – від субтропічного до помірного. Опадів випадає 400–600 мм на рік (липень–жовтень). Виноградна лоза перебуває в природному спокої з грудня по лютий. Збір урожаю – у червні. Друга – основна промислова зона виноградарства. Охоплює штати Андхра-Прадеш, Карнатака, Тамилнад і Махараштра (рис. 7). Вегетативний період – цілий рік. Збір урожаю – із лютого по квітень. Тут зосереджено понад 80 % виноградників Індії. Для цієї зони характерні тропічний клімат, суха й жарка погода – 300–500 мм опадів на рік (у липні–вересні).

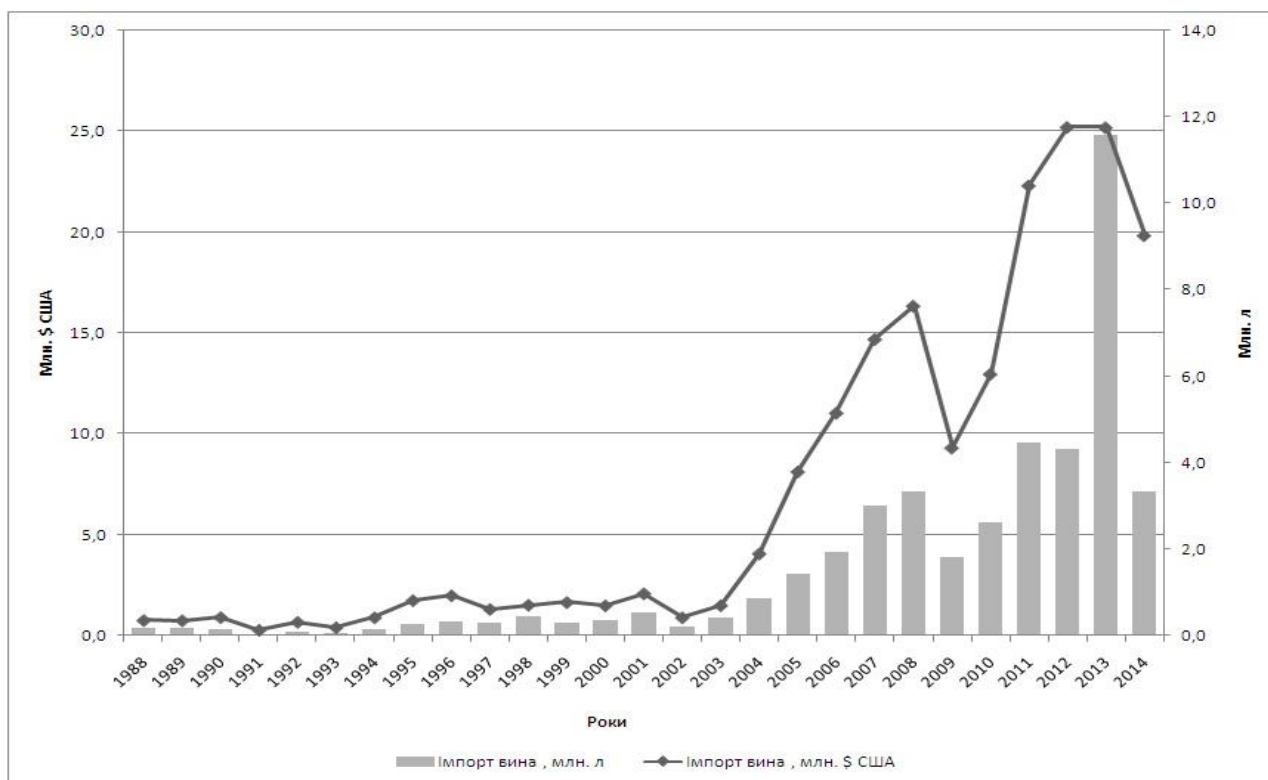

Рис. 6. Динаміка імпорту виноробної продукції у 1988–2014 рр. у натуральних і грошових показниках

У штаті Махараштра (Південна зона) сконцентровано близько 76 % усіх виноградників. Проте лише 5,2 % вирощеного винограду переробляється на вино. Утім, це втричі перевищує середньоіндійський показник – 1,2 % [11]. Виходячи з природних особливостей території й технологічних відмінностей, на території сучасної Індії можна виокремити чотири субрегіони: Нашик, Пуна, Санглі та Бараматі. Нашик – найбільший в Індії район вирощування винограду із центрами у власне Нашику, Ніпаді, Діндорі й Пімпагаоні. Індійська рада переробки винограду розміщена в Пуні. Основні центри цього субрегіону – Роті, Аклуйі та Солапур. Найпопулярніші сорти винограду – Каберне Совіньйон, Шенон Блан, Совіньйон Блан та Шираз. Проте на вибір сорту часто впливають субрегіональні особливості. Наприклад, Шираз і Каберне Совіньйон, вважаються найкращими сортами для виноробства в Пуні й Нашику. Загалом у Махараштрі нараховується 69 виноробних підприємств. Найбільші та найпопулярніші з них – «Шандон Індія», «Виноробня Плато Декан», «Винне подвір'я Фрателлі», «Чотири Сезони», «Девять Схилів», «Равеліо», «Ренесанс», «Сула», «Йорк», «Вальконне» та «Зампа». На сьогодні в країні сформувалася трійка лідерів виноробства: «Шато Індаж» (Chateau Indage); Виноробня «Гровер» (Grover Vineyards); і «Сула» (Sula Vineyards).

«Шато Індаж» вважається першим виноробним господарством, яке почало виробляти якісні вина. У 1980 рр. Французький дім шампанських вин Piper-Heidsieck провів технічну експертизу, підбір ділянок для виноградників, сортів винограду й виноробних технологій. На той час випускалися лише два види ігристих вин «Omar Khaууат» («Омар Хайям») і «Marquise de Pompadour» («Маркіза де Помпадур»). На сьогодні, випускається ще кілька ігристих вин (купаж «Каберне Совіньйон» із місцевими сортами) та два – із білих тихі.

На сьогодні 40 % продукції Шато Індаж експортується. Господарство має власного дистриб'ютора у Великобританії, придбало кілька виноробних господарств в Австралії. Частиною ж акцій самого Шато Індаж володіє відомий французький Дім шампанських вин «Вдова Кліко» («Veuve Clicquot»).

Виноробне підприємство «Грувер» – спільне індійсько-французьке підприємство. Засновники – місцевий підприємець Канвал Говер (Kanwal Gover) та французький винороб Джордж Вессел (George Vasselle). Також до створення «Бангалорського Бордо» долучився відомий критик і сомельє Мішель Роллан. На сьогодні тут виробляють вина французького стилю, переважно червоні, використовуючи французькі сорти винограду [9].

Рис. 7. Територіальна структура виноградарства та виноробства Індії

«Сула» (Sula Vineyards) – лідер індійського виноробства. «Сула» – це не просто виноробня в тосканському стилі неподалік від Мумбаї. Власник підприємства й координатор масштабного проекту – Раджив Самант (Rajeev Samant) – планує закладення нових виноградників, розширення виробництва та розвиток винного туризму. Виноробня «Сула» пропонує не лише екскурсії, а й дегустації в першому в Індії дегустаційному залі [10]. Крім вина виноградного, в Індії виробляють так звані «винні напої». У штаті Хімчал-Прадеш відомий міцний напій «Ангурі» – дистилат збриженого сусла з низькоякісного столового винограду. Популярними є винні напої «Дракшасава», «Асава» та «Аріста» – суміш вин низької якості зі спеціями й трав'яними екстрактами. Також для створення алкогольних напоїв використовують тропічні фрукти, зокрема манго.

Проблемами виноградарства займається низка науково-дослідних центрів, зокрема такі, як Індійський науково-дослідний інститут садівництва (м. Бенгалуру, штат Карнатака); Індійський науково-дослідний інститут сільського господарства (м. Нью-Делі); Хар'янський сільськогосподарський університет (м. Хісар, штат Хар'яна); Пенджабський сільськогосподарський університет (м. Лудхіана, штат Пенджаб); Тамілнадський сільськогосподарський університет (місто Коямпуттур, штат Тамілнад); Асоціація розвитку наук Махараштри (м. Пуна, штат Махараштра). Основні напрями дослідження цих установ – покращення сортів винограду та їх росту, якості продукції, боротьба з хворобами й шкідниками [9; 11]. У галузі виноробства та етнології дослідження проводить Центральний науково-дослідний інститут харчових технологій (м. Майсур, штат Карнатака).

Отже, очевидно, що територіально більшість наукових і дослідних установ збігаються з центрами Південної зони виноградарства. У подальшому це може стати фундаментом формування виноробного кластера південної Індії.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Виноградарство, виноробство та винний туризм – відносно нові, проте перспективні галузі діяльності для Індії. Незважаючи на низку стримувальних факторів, зокрема агрокліматичних і соціально-культурних, виноробство та експорт продукції виноробства щорічно зростають. Індійський уряд докладає істотних зусиль для покращення якості місцевих напоїв, підтримки відомих брендів і появи нових підприємств. Крім того, індійський ринок дуже перспективний для реалізації аналогічної продукції європейських країн, у тому числі й України. У сучасній, тим більше не англомовній літературі, це питання, особливо його географічні аспекти, залишається майже не розкритим та потребує подальшого вивчення.

Джерела та література

1. Агроклиматическая карта мира масштаба 1: 100 000 000 [Электронный ресурс] // Портал Академик. – Режим доступа : http://geography_atlas.academic.ru/1360/Агроклиматическая_карта_мира.
2. Біблія – Львів : Укр. біблійне т-во, 2009. – 1152 с.
3. Бхактиведанта С. Бхагават-Гита как она есть / Свами Бхактиведанта. – М. : Бхактиведанта Бук Траст, 2012. – 976 с.
4. Кларк О. Винный атлас / О. Кларк. – М. : Изд-во ВВРГ, 2005. – 336 с.
5. Махабхарата. Поэтическое переложение Л. Северцева. – М. : Междунар. центр Рерихов, 2000. – 336 с.
6. Махариши В. Рамайна. Балаканда. Айодхьяканда / Валмики Махариши. – М. : Ладомир, 2006. – 896 с.
7. Энциклопедия виноградарства : [в 3-х т.] / под. ред. А. И. Тимуш. – Кишинев : Гл. ред. Молд. сов. энциклопедии, 1986. – Т. 2 : Карантин – Пыльник. – 504 с.
8. FAOSTAT [On-line database]. – Mode of access : <http://faostat.fao.org/>
9. Prabuddha R. Popularizing Grape Cultivation and Wine. Production in India – Challenges and Opportunities [Elektronik resourse] / R. Prabuddha, S. Chowdhury // International Journal of Social Sciences. – 2015. – Mode of access : <http://www.indianjournals.com/ijor.aspx?target=ijor:ijsw&volume=4&issue=1&article=002>.
10. Sula Vineyards official website [Elektronik resourse] – Mode of access : <http://sulawines.com/Home/>.
11. The wine society of India – discover the world of wine [Elektronik resourse]. – 2014. – Mode of access : <http://wsi.indiatimes.com/The-Wine-Diaries/Magandeep-Singh/The-Sommelier/articleshow/4493237.cms>.
12. UN Commodity Trade Statistics Database (UN Comtrade) [Elektronik resourse]. – Mode of access : <http://www.comtrade.un.org/United Nations Commodity Trade Statistics/Database>.

Руднева Марина. Виноградарство, виноделие и винный туризм в Индии. Исследованы особенности развития виноградарства и виноделия Индии. Определена географическая структура и выявлена специфика регионов и субрегионов страны в функционировании виноградарства и виноделия. Проанализирована динамика производства винограда и винодельческой продукции по сравнению с другими отраслями АПК страны. Раскрыты основные закономерности и отличия в территориальном развитии винодельческой отрасли Индии. Рассмотрены перспективы развития винного туризма в стране. Выделены основные проблемы и изучены перспективы винного туризма исследуемого региона.

Ключевые слова: виноградарство, виноделие, винный туризм, Индия, винодельческий регион.

Rudneva Marina. Viticulture, Winemaking and Wine Tourism in India. The features of viticulture and winemaking of India are studied. Geographical structure and the specific regions and sub-regions of the country in the functioning of viticulture and winemaking are analyzed. The dynamics of production of grapes and wine production in comparison with other sectors of AIC of country are investigated. The basic patterns and differences in the territorial development of the wine industry in India are studied. The prospects of development of wine tourism in the country are analyzed. The main problems and prospects of wine tourism of studied region are investigated.

Key words: viticulture, winemaking, wine tourism, India, wine regions.

Стаття надійшла до редколегії
25.12.2015 р.

УДК 911.3:502.4 (477.82)

**Андрій Шульгач,
Михайло Мельничук,
Сергій Шульгач**

Просторово-функціональна диференціація перспективного Національного природного парку «Лісова пісня»

Просторово-функціональну диференціацію геосистеми перспективного національного природного парку «Лісова пісня» здійснено на основі ландшафтно-екологічного аналізу та оцінки її гуманістичного ресурсного потенціалу. Визначено розміри, положення, межі й завдання зон регульованої та стаціонарної рекреації, заповідної й

© Шульгач А., Мельничук М., Шульгач С., 2015